

ศึกษาความเป็นมา อนุรักษ์ และสืบสานประเพณีข้าวลาซังบ้านพรูจูด ตำบลบ่อหิน

อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

Study Background Conservation and Continue Tradition Koew-la-Sang Ban Pru-Jude Bo Hin

District Sikao District Trang Province

อัครเดช ศิวรักษ์^{1*} และเอนก สวาทอินทร์²

¹ สาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง

² สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ประเพณีปฏิบัติ สภาพปัญหาและแนวทางอนุรักษ์ประเพณีข้าวลาซังบ้านพรูจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดกลุ่ม (Content Analysis) ผลจากการศึกษาปรากฏดังนี้ ประวัติความเป็นมาของประเพณีข้าวลาซังที่มีมาแล้วอย่างน้อย 80 ปี และได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประการแรก คือ ความเชื่อของชาวบ้านเพื่อตอบแทนบุญคุณพระแม่โพสพ ที่ได้ให้ ความสมบูรณ์แก่ข้าวในนา ประการที่สอง คือ ทางด้านการเกษตร เพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์สำหรับเพาะปลูกในปีต่อไป ประการที่สาม คือ ทางด้านสังคม เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในหมู่บ้าน ประเพณีปฏิบัติถูกแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการของชาวบ้าน โดยมีการประชุมเพื่อหาวันเวลาในการจัดงานประเพณีและมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ ชาวบ้านมีการนำอาหารหวานใส่ปั้นโตมาเพื่อถวายพระ และพระจะทำพิธีสวดทำขวัญข้าว หลังจากเสร็จพิธีของพระ ชาวบ้านก็ถวายอาหารเพลแด่พระสงฆ์ หลังจากพระฉันเพล ชาวบ้านก็จะรับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากรับประทานอาหารเรียบร้อยชาวบ้านก็นำเรือจำลองที่ได้เตรียมไว้ ไปลอยที่ลำคลอง โดยมีความเชื่อว่าเป็นการลอยสิ่งมาตีออกไป และขั้นตอนสุดท้ายหลังจากเสร็จพิธี แกนนำชุมชนซึ่งเป็นกรรมการจัดงานก็ได้มาพูดคุยหาหรือปัญหาต่าง ๆ สภาพปัญหาพบว่าคนมาร่วมกิจกรรมน้อย ซึ่งอาจตรงกับงานประเพณีอื่น ๆ ในชุมชน หรือ คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสำคัญกับประเพณีของชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำทำให้ไม่สามารถจัดงานให้ยิ่งใหญ่ได้อย่างที่ต้องการ แนวทางในการอนุรักษ์ประกอบด้วยการประชาสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่า รู้จักรักหวงแหนในประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

คำสำคัญ: สืบสาน, อนุรักษ์, ประเพณี

Abstract

The purposes of this qualitative research were to study background, tradition, problems and obstacles, and conservation of rice farming (Koew-La-Sang) at Prujude Village, Trang Province. The sample was 30 informants whom were selected by purposive sampling. Research tools comprised participated observation, interview, and focus group. Data were analyzed by content analysis. The results revealed as follows. Background: Rice farming (Koew-La-Sang) tradition at Prujude Village, Trang Province has been practiced for more than 80 years. The purposes of this tradition were three folds: to sacrifice Phosop (goddess of rice) for enrich rice farm, to collect and prepare rice seeds for planting next year, and to build good relationship among villagers. Practically, three phases were conducted to arrange this event. Pre-event: leaders and villagers had meeting to set the date, program, and assign function for each person. During event, Monks prayed for rice. Villagers serve rice and food to the monks in the village. After monks finished their lunch, villagers had lunch together. Then villagers bring their simulated boats to the river and left the boats on the river with their belief that bad luck or bad thing would go away. Post-event, leaders and villagers had a meeting to evaluate the event. Problems and Obstacles: The main problems were as following. Too few people joined the event which may be caused by the occurrence of other events at the same time. Young people did not pay attention to the event. The cost of rice and farming product decreased, so they could not organize the event as big as they wanted. To conserve this event, villagers suggested that advertisement needed to be done aggressively, so young people would be motivated to see the value of the event.

Keywords: Continue, Conservation, Tradition

---

*ผู้นิพนธ์ประสานงาน oodsiwarak@gmail.com โทร. 0864702858

1. บทนำ

ชนชาติไทยเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ร่วมกันทั้งวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นมรดกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน มีการสั่งสมสืบสาน เป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ จนเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน และวัฒนธรรมยังเป็นตัวที่ช่วยทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่ ประเวศ ทวีสี่ (2541: 8) กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้สรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือพลังของสังคมทางภูมิปัญญาเพื่อพัฒนา เศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นพลังแห่งการพัฒนา เป็นความมั่งคั่งของการเรียนรู้ การสะสม

ความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของการปฏิบัติของชุมชน หรือวิถีชีวิตของชุมชน มนุษย์จึงเกิดมาท่ามกลางวัฒนธรรม เรียนรู้โดยวัฒนธรรม และถูกหล่อหลอมโดยวัฒนธรรม วัฒนธรรมเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและเนื่องจากสิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน วัฒนธรรมของมนุษย์จึงมีความแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้วัฒนธรรมยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้คนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมประเพณีของตนเอง เนื่องจากที่ผ่านมามีการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่เน้นไปที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ความทันสมัยแบบตามแบบตะวันตก โดยมีความเชื่อว่าจะช่วยให้เกิดความก้าวหน้า ความสะดวกสบาย อันนำไปสู่ความทันสมัยและทัดเทียมอารยประเทศ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม ประกอบกับความก้าวหน้าทางด้าน การคมนาคม การสื่อสารในระบบสารสนเทศ ทำให้วัฒนธรรมต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาไม่ขาดสาย ส่งผลกระทบต่อชนบประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ อย่างยาวนาน ดังนั้นคนไทยจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อ วัฒนธรรมชนบประเพณีที่มีอยู่คู่สังคมไทยมายาวนาน ไม่เช่นนั้นแล้วชนบประเพณีต่าง ๆ ก็จะเสื่อมสลายไป ดังที่ จิตติ ติดา นาคเกษม (2548 :1) กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้สรุปได้ว่า ประเพณีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติ ของกลุ่มคนในสังคมให้เกิดระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ประเพณีไทยก็จะ ชี้ให้เห็นถึงวิถีของคนในสังคมไทย ถ้าไม่มีประเพณีซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตแล้ว สังคมไทยก็คงไม่มีหลักในการ ยึดถือและปฏิบัติเพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน ดังนั้นคนไทยจะต้องรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไว้ โดยอาศัยประเพณี อันดีงามตามแบบอย่างบรรพบุรุษที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมา

หมู่บ้านพรุจูด เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ หมู่บ้านหนึ่งของตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นหมู่บ้านที่ติดกับ ชายฝั่งทะเลอันดามัน มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งที่ราบลุ่ม แม่น้ำ ภูเขา ชายฝั่งทะเล ป่า โกงกาง ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านพรุจูดที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ชาวบ้านพรุจูดในอดีตเกือบทั้ง หมู่บ้านจึงมีอาชีพทำนาตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการทำนา ถึงแม้ในปัจจุบันบริเวณที่นาดังกล่าวบางส่วนก็ได้ แปลสภาพกลายเป็นสวนปาล์มไปบ้างแล้ว แต่ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังมีการทำนาข้าวตามอย่างบรรพบุรุษ ประเพณีข้าวลาซังของหมู่บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นประเพณีเก่าแก่ที่อยู่คู่ชุมชนมาหลายสิบ ปี จะมีการจัดงานประเพณีข้าวลาซังขึ้นทุกปีหลังจากที่ชาวบ้านมีการเก็บเกี่ยวข้าวในรอบปีเสร็จแล้ว ผู้นำชุมชนก็จะหารือกันเพื่อกำหนดวันในการจัดงานประเพณีข้าวลาซัง นับว่าเป็นประเพณีที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นภูมิปัญญาที่ รวมความเชื่อไว้ ให้ผู้คนในชุมชนเกิดความรักสมัครสมานสามัคคีกัน ทั้งยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานผ่อนคลายความ เหน็ดเหนื่อยหลังจากการทำนา เป็นการสร้างฝืนกำลังใจที่จะไถหว่านในปีต่อไป และที่สำคัญคือการแสดงความกตัญญู กตเวทิต่อพระแม่โพสพ ซึ่งชาวนาเชื่อว่าเป็นเทพผู้ดูแลข้าว ถึงแม้ในปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวบ้านอาจเปลี่ยนแปลงไป บ้าง ชาวบ้านพรุจูดจะมีการทำนาข้าวอยู่บ้างบางส่วน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนน้อยมาก ชาวบ้านโดยเฉพาะวัยกลางคนขึ้นไป ยังให้ความสำคัญและยังเข้าร่วมในประเพณีข้าวลาซัง แต่ภาวการณ์ปัจจุบันผู้ร่วมงานลดน้อยลงไปเรื่อยๆสาเหตุจาก

บางส่วนเริ่มเข้าสู่วัยชราไม่สะดวกกับการร่วมเข้าร่วมพิธีกรรมบางส่วนก็ล้มหายตายจากไป เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญ จากภาวะการณ์ดังกล่าวนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงพัฒนา อนุรักษ์สืบสานประเพณีข้าวลาซังให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเพณีข้าวลาซังของหมู่บ้านพรจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอเสลิกา จังหวัดตรัง เพื่อเพิ่มเติมทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน สร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งยังช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน ให้เยาวชนรุ่นหลังได้รู้จักรากเหง้าของบรรพบุรุษเพื่อช่วยทำให้เกิดสำนึกในการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีของชุมชนให้อยู่คู่ชุมชนตลอดไป โดยวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนี้ คือ เพื่อศึกษาประเพณีข้าวลาซังบ้านพรจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอเสลิกา จังหวัดตรัง เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณี ขั้นตอนปฏิบัติของประเพณี และสภาพปัญหาของงานประเพณี และเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์สืบสานประเพณีข้าวลาซังบ้านพรจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอเสลิกา จังหวัดตรัง เพื่อจักได้คงอยู่กับชาวบ้านในพื้นที่นี้ เป็นการสร้างความเข้มแข็ง ความภาคภูมิใจของชาวบ้าน และแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (information) ที่เกี่ยวข้อง

ประจวบ เอี่ยมผู้ช่วย (2452: 181) กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน หรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ดีว่าถูกต้องหรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่และปฏิบัติสืบต่อกันมา อุดม เขยกีรวงศ์ (2548: 112) กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง เรื่องของความประพฤติของกลุ่มชนยึดถือเป็นแบบแผนสืบต่อกันมานาน ถ้าใครประพฤตินอกแบบถือว่าผิด ประเพณีเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่ง จันจิรา แกมขุนทด (2554 : 60-61) กล่าวว่าประเพณีก่อให้เกิดคุณค่าทางด้านการส่งเสริมให้มีความกตัญญู ปลูกฝังให้มีความกตัญญูทวดเวที่ต่อบุพการี บรรพบุรุษ ผู้มีพระคุณ การแสดงความเคารพช่วยให้สังคมมีความน่าอยู่ ด้านส่งเสริมความผูกพันในครอบครัว การพบปะสังสรรค์ ทำให้เกิดความผูกพันในครอบครัว สังคมเกิดความสามัคคีในด้านส่งเสริมการทำงานร่วมกัน วิจิตร ขอนยาง (2532 : 41-42) กล่าวถึงประเพณีว่ามีคุณค่าทางสังคมดังนี้และวัฒนธรรม ดังนี้ คือ ประเพณีมีส่วนควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ให้เป็นผู้ที่ประพฤติอยู่ในทำนองคลองธรรมมีความสงบขึ้นในสังคม เช่นประเพณีเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เพราะเป็นเรื่องของบุคคลและชุมชนที่เกิดจากการสั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบางอย่างเป็นเครื่องยกย่องเกื้อหนุนทางสังคมบางประการเอาไว้อย่างมีความหมาย เรื่องราวของคนในสังคมบางอย่างอธิบายให้เข้าใจได้ยากและจะต้องใช้เวลาแต่ประเพณีสามารถสรุปความหมายออกมาได้ โดยบรรจุพิธีกรรมไว้ในแต่ละขั้นตอน เช่น ประเพณีการแต่งงาน พระยาอนุมานราชธน (2539 :25) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็ผิดประเพณี

หรือจารีตประเพณี ซึ่งจากการกล่าวถึงคุณค่า และความสำคัญของ ประเพณี ดังที่มีผู้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาความเป็นมา การอนุรักษ์ และการสืบสานประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ชาวบ้านในหมู่บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง รวมทั้งผู้เข้าร่วมประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด โดยงานวิจัยนี้ได้ทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาดังนี้

1) กลุ่มผู้รู้ เป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกทางด้านประวัติความเป็นมาของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีข้าว

ลาซังบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และปราชญ์ชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พระสงฆ์ หมอทำขวัญข้าว ฯลฯ จำนวน 10 คน

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นบุคคลที่มาร่วมงานประเพณีข้าวลาซังจำนวนไม่น้อยกว่า 30 คน

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป คือ กลุ่มบุคคลที่เคยสัมผัส รับรู้ หรือเคยร่วมงานประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นคำถามดังนี้

(1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับตำบลบ่อหิน และหมู่บ้านพรุจูด อำเภอสีเกาจังหวัดตรัง

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง จาก

อดีตจนถึงปัจจุบัน

(3) ปัญหาในการจัดงานประเพณีข้าวลาซัง

(4) แนวทางในการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา

จังหวัดตรัง

(5) แนวทางในการพัฒนาประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัด

ตรัง

2) แบบสังเกต ใช้ 2 วิธีคือ

(1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมในส่วนของพิธีกรรม การ

ประดับตกแต่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมประเพณีข้าวลาซัง

(2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตในลักษณะของผู้มาร่วมงาน โดยสังเกตบรรยากาศที่มีการจัดงานประเพณีข้าวลาซัง เช่น ปฏิกริยาของผู้ร่วมงาน อารมณ์ของผู้ร่วมงาน

(3) แบบสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนาโดยเตรียมประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสนทนาเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์ สืบสานประเพณีข้าวลาซังบ้านพรุจูด โดยการรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมสนทนา

3. วิธีการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลดังนี้

งานวิจัยนี้มีวิธีการเก็บข้อมูลตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีข้าวลาซัง

2) ข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากภาคสนามคือ ในชุมชนบ้านพรุจูด รวมทั้งชุมชนที่มีผู้มาร่วมประเพณีข้าวลาซังด้วย

3) การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4) การสังเกตการณ์จัดกิจกรรมประเพณีข้าวลาซังทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

5) การสนทนากลุ่ม จัดให้มีการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์สืบสานประเพณีข้าวลาซังของหมู่บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ให้ยั่งยืนและเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชาวบ้านบ่อหินเอง

6) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะตรวจสอบข้อมูลให้ครบถ้วนตามประเด็นที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการจำแนกประเภท รวมทั้งตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลอีกครั้ง

3. ผลการดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านพรุจูดปรากฏว่าลักษณะของภูมิประเทศโดยทั่วไป มีลักษณะทั้งที่ราบ (รูปที่ 1) และที่ดอนค่อนข้างสูง และติดชายทะเล พื้นที่ทางตอนเหนือจะเป็นที่ราบค่อนข้างสูง ส่วนพื้นที่ทางตะวันออกเป็นที่ราบมีภูเขาสลับกันไป ทิศตะวันตกเป็นเทือกเขาบางส่วนและติดกับชายทะเล ส่วนทิศใต้เป็นพื้นที่ราบเกือบทั้งหมดมีเนื้อที่ทั้งหมด 2,665 ไร่ ประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,046 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 323 ครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนยางพารา สวนปาล์ม เป็นต้น และมีการประกอบอาชีพการประมง นอกจากนี้ประชากรบางส่วน ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพควบคู่กันไปคือการรับจ้างและเกษตรกรรม ส่วนพื้นที่ราบติดชายฝั่งทะเล เหมาะกับการทำนา ในอดีตผู้คนแถบนี้เกือบทั้งหมดมีอาชีพทำนา ร่องรอยของนาที่

ร้างยังมีให้เห็น บริเวณที่ราบลุ่มบางส่วนจะเป็นเขตสงวน เป็นป่าพรุ (พรุ ภาษาใต้เรียกว่า โพล๊ะหรือโล๊ะ) และมีต้น
 กระจูด (กระจูดชาวบ้านเรียก จูด) ด้วยเหตุนี้เองชาวบ้านถึงเรียกบริเวณนี้ว่าพรุจูด จนเป็นที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน
 พรุจูด

รูปที่ 1 สภาพที่ราบลุ่มพรุจูดในปัจจุบันยังมีการทำนา บางส่วนแปรสภาพเป็นสวนปาล์มและสวนยางพารา

ประเพณีข้าวลาซังของหมู่บ้านพรุจูด เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเป็นประเพณีที่สืบทอดมานาน
 หลายชั่วอายุคน เนื่องจากในสมัยอดีตชาวบ้านพรุจูดและบ้านใกล้เคียงส่วนใหญ่แล้วมีอาชีพทำนาเป็นหลักเนื่องจาก
 สภาพของพื้นที่ เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำขังเหมาะแก่การทำนา วิถีชาวบ้านบริเวณนี้จึงมีความผูกพันกับการทำนา หลังจาก
 การเก็บเกี่ยวก็จะมีการจัดงานประเพณีข้าวลาซัง เพื่อระลึกถึงบุญคุณของพระแม่โพสพที่ปกป้องรักษาต้นข้าว ช่วยให้
 การทำนาราบรื่นไม่มีปัญหาอุปสรรคและขอให้การทำงานในปีต่อไปอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังเป็นการจัดเพื่อความสนุกสนาน
 ผ่อนคลายหลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำนามาทั้งฤดูกาล

ปัจจุบันแม้การทำนาของชาวบ้านพรุจูดจะมีอยู่ไม่มากอย่างเช่นในอดีตแต่ประเพณีข้าวลาซังก็ยังคงมีการจัดขึ้น
 ทุกปีหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าว โดยชาวบ้านจะนัดประชุมหารือเพื่อกำหนดวันเวลาและพิธีการที่จะจัดงาน ก่อนถึงวัน
 งานชาวบ้านก็จะมาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ แสดงดังรูปที่ 2 โดยมีการขนอุปกรณ์ในการจัดงาน เช่น เต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้
 ขนทราย เพื่อก่อกองไว้ใช้ในการประกอบในพิธีกรรม

รูปที่ 2 พื้นที่ก่อกองทรายใช้สำหรับปักธูป เทียน ดอกไม้ ธง และมีรวงข้าวใหม่ในปีนั้นด้วย

เมื่อถึงวันงานชาวบ้านก็มาพร้อมด้วยปิ่นโตคนละสาย แสดงดังรูปที่ 3 โดยในปิ่นโตก็จะเป็นอาหารคาวหวาน เพื่อนำมาถวายพระ และที่ขาดไม่ได้คือดอกไม้ ธูปเทียนพร้อมทั้งธูปนำมาปักไว้บนกองทรายที่เตรียมไว้ บริเวณใกล้กองทรายก็มีมีรวงข้าวใหม่ประมาณ 1 กำมือ และซังข้าวที่ชาวบ้านเอามาเพื่อทำพิธีอีกประมาณ 1 กำมือ และต้องเป็นซังข้าวในปีนั้น เมื่อทุกคนมาพร้อมกันก็จะนำปิ่นโตที่เตรียมมาวางไว้ด้านหน้าของพระ เมื่อแล้วเสร็จ พระก็สวดอันเชิญพระรัตนตรัย และหลังจากเสร็จพิธีทางสงฆ์ ก็เป็นพิธีของหมอขวัญข้าวกล่าวสวดให้เจ้าที่นา และพระแม่โพสพที่ดูแลข้าว เพื่อให้การทำนาในปีต่อไปอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอย่าให้มีอุปสรรคปัญหาใด ๆ ในการทำนา หลังจากเสร็จพิธีหมอ พระก็จะสวดให้พรก่อนฉันเพล หลังจากพระฉันเพลเสร็จแล้ว ชาวบ้านก็รับประทานอาหารร่วมกัน แสดงดังรูปที่ 4 โดยการนำอาหารจากปิ่นโตที่พระฉันเพลเสร็จแล้วของแต่ละคนมารับประทานร่วมกัน เป็นการสร้างความรักความสามัคคีขึ้นในชุมชน

รูปที่ 3 พระกำลังทำพิธีสวดให้พร

รูปที่ 4 ชาวบ้านรับประทานอาหารร่วมกัน

หลังจากชาวบ้านรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ก็จะเอาเรือจำลอง (รูปที่ 5) ไปลอยที่หาดคลองสน (รูปที่ 6) ซึ่งอยู่ห่างจากบริเวณที่จัดงานประเพณีข้าวลาซังไม่มากนัก การลอยเรือเชื่อว่าเป็นการลอยทุกข์ลอยโศกให้ไหลไปกับสายน้ำ และในตอนกลางคืนก็มีการจัดแสดงมหรสพ เช่น วงดนตรี รำวง อย่างไรก็ตามการจัดมหรสพนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนในแต่ละปีด้วย ซึ่งบางปีหากเศรษฐกิจไม่ดีก็ไม่ได้มีการจัดมหรสพใด ๆ ในตอนกลางคืน

รูปที่ 5 การเตรียมเรือจำลองไปลอย

รูปที่ 6 การลอยเรือจำลองที่หาดคลองสน

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของชาวบ้าน ในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีข้าวลาซังให้คงอยู่สืบไป บนพื้นฐานของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการตอบแทนบุญคุณของพระแม่โพสพ ในการช่วยปกป้องรักษาต้นข้าวให้เจริญงอกงาม และช่วยขจัดปัญหาอุปสรรคในการทำนาของแต่ละปี ทำให้ชาวบ้านเกิดความรัก ความสามัคคี อันเป็นการสร้างความผูกพันในแผ่นดินเกิดของชาวบ้านในพื้นที่

4. สรุปผลและอภิปรายผล

ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของประเพณีข้าวลาซัง ที่เป็นวิถีปฏิบัติของชาวบ้านในพื้นที่บ้านพรุจูด ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง อีกทั้งทำให้ทราบปัญหา และอุปสรรค ของความต่อเนื่องในการจัดงานประเพณีข้าวลาซัง ที่มีสาเหตุจากการที่ชาวบ้านประกอบอาชีพการทำนาลดน้อยลง อีกทั้งกลุ่มคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันไม่ให้ความสนใจ และไม่เล็งเห็นความสำคัญของประเพณีนี้ อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ยังเล็งเห็นความสำคัญของประเพณีที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีความประสงค์อนุรักษ์ประเพณีข้าวลาซังให้คงอยู่ต่อไป โดยการประชุมหารือ และประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีข้าวลาซัง เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี ของคนในชุมชน ซึ่งช่วยให้กลุ่ม

คนรุ่นใหม่ได้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีข้าวลาซัง อันนำไปสู่การสืบสานประเพณีนี้ให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไปในอนาคต

5. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน ในพื้นที่บ้านพรุจูด ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง เป็นอย่างยิ่ง ในการสละเวลาให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่ทีมวิจัยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และขอขอบคุณ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง ในการสนับสนุนงบประมาณวิจัย เงินรายได้ อีกทั้งคำแนะนำจากอาจารย์ผู้มีประสบการณ์ทางด้านชุมชนศึกษา และสังคมศาสตร์ งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

6. เอกสารอ้างอิง

- [1] พระยาอนุমানราชธน.2539. **วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย**. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.
- [2] จันจิรา แกมขุนทด. 2544. **ศึกษาประเพณีในรอบปีของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- [3] ทิตฐิตา นาคเกษม. 2548. **ประเพณีท้องถิ่นภาคกลาง**. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.
- [4] ประจวบ เอี่ยมผู้ช่วย. 2542. **ศิลปกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น**. คณะศิลปศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ
- [5] ประเวศ วะสี. 2541. **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. ใน ไทยยุควัฒนธรรมทาส. 2541
- [6] วิจิตร ขอนยาง. 2537. **การศึกษาประเพณีจากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.